1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

ЕКЗИСТАНЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ БРЕХНІ У СПІЛКУВАННІ З ІНОЗЕМЦЯМИ В КОНТЕКСТІ РОЗУМІННЯ ЕТНОПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ КОНФЛІКТУ[1]

Хлонь О. М.

DOI: 10.53672/ej.6.2025.01[1] Check for updates

Анотація. Зростання міжнародних контактів, міграція та поширення відеозв'язку ускладнюють розпізнавання обману, коли співрозмовники належать до різних культур: невербальні сигнали, норми емоційної експресії та ставлення до правди в них не збігаються. Хлонь О. М. аналізує екзистенційні проблеми виявлення брехні у спілкуванні з іноземцями з огляду на етнопсихологічні особливості та вплив брехні на виникнення й розв'язання конфліктів. Теоретичну основу становлять праці Ж.-П. Сартра (брехня як «нещирість», mauvaise foi), П. Екмана (мікровирази обличчя), Г. Хофстеде (культурні виміри, зокрема індивідуалізм і колективізм), Д. Мацумото й Х. С. Хвана, К. Томаса (психологія конфлікту), А. Врея та співавторів (вербальні ознаки обману), Е. Светієвої й М. Франка, Р. Левіна, А. Норензаяна і К. Філбріка. Автор показує, як культурні відмінності породжують хибні висновки: прямий погляд у західних культурах пов'язують із чесністю, тоді як у багатьох азійських його уникнення є знаком поваги; стриманість жителів Японії чи Північної Європи ускладнює аналіз міміки, а жвава жестикуляція в Італії чи Латинській Америці може помилково сприйматися як нервозність; у висококонтекстних культурах неправду маскують увічливі формулювання. Окремо розглянуто механізми, через які брехня чи сама підозра в ній загострює конфлікт: руйнування довіри, різне етичне оцінювання перебільшень, вплив стереотипів. Екзистенційний вимір автор пов'язує з тривогою людини, яка втрачає довіру не лише до іншого, а й до власного розуміння реальності. Серед підходів до виявлення обману в міжкультурному контексті названо аналіз невербальних сигналів з урахуванням культурного контексту, когнітивний підхід (підвищене когнітивне навантаження на того, хто говорить неправду), контекстуальний аналіз та емоційний інтелект. Практичні рекомендації стосуються розвитку культурної компетентності, відмови від стереотипів, використання відкритих запитань і відновлення довіри через відкритий діалог. Стаття буде корисною психологам, медіаторам і фахівцям, які опитують іноземців або працюють у міжкультурних конфліктах.

Ключові слова: виявлення брехні, обман, міжкультурне спілкування, етнопсихологія, психологія конфлікту, екзистенційний підхід, невербальна поведінка, культурні відмінності, емоційний інтелект, культурна компетентність.

Existential Problems of Lie Detection in Communication with Foreigners in the Context of Ethnopsychology and the Psychology of Conflict

Khlon O. M.

Abstract. Growing international mobility, migration and video-mediated communication make deception harder to recognise when interlocutors come from different cultures, because nonverbal cues, display rules and attitudes to truth vary. Khlon O. M. examines the existential problems of

lie detection in communication with foreigners, taking into account ethnopsychological characteristics and the role of lying in the emergence and resolution of conflicts. The analysis draws on J.-P. Sartre's notion of bad faith, P. Ekman's work on facial microexpressions, G. Hofstede's cultural dimensions, D. Matsumoto and H. S. Hwang on culture and emotion, K. Thomas on conflict processes and A. Vrij and colleagues on verbal lie detection. The author shows how cultural norms produce misjudgements: direct eye contact signals honesty in Western cultures, whereas avoiding it may express respect in many Asian ones; emotional restraint hampers the reading of facial expressions, while lively gesturing may be mistaken for nervousness; in high-context cultures untruth may be hidden behind polite indirect wording. Lying, or merely suspecting it, is presented as a trigger of conflict escalation through loss of trust, divergent ethical assessments of exaggeration and the influence of stereotypes. Existentially, such conflict makes a person doubt not only the other but also their own grasp of reality. The approaches reviewed include culturally informed analysis of nonverbal cues, the cognitive load approach, contextual analysis and emotional intelligence. Practical recommendations cover developing cultural competence, avoiding stereotypes, asking open-ended questions and restoring trust through dialogue. The paper is relevant for psychologists, interviewers and mediators working across cultures.

Keywords: lie detection, deception, intercultural communication, ethnopsychology, psychology of conflict, existential approach, nonverbal behaviour, cultural differences, emotional intelligence, cultural competence.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 10.06.2025; у номері — 10.01.2026; DOI:* ***10.53672/ej.6.2025.01***[1].

Повний текст

Текст статті.

У сучасному глобалізованому світі міжкультурна комунікація стає невід'ємною частиною повсякденного життя. Спілкування з іноземцями, будь то в ділових, особистих чи дипломатичних контекстах, часто супроводжується викликами, пов'язаними з виявленням брехні. Брехня, як форма свідомого спотворення інформації, є складним психологічним і соціальним феноменом, що має глибокі екзистанційні корені. Виявлення брехні ускладнюється, коли комунікація відбувається між представниками різних культур, адже етнопсихологічні особливості та культурні норми можуть суттєво впливати на сприйняття правди та обману. До того ж, брехня часто стає каталізатором конфліктів, що додає ще один вимір до аналізу цього явища – психологію конфлікту.

Актуальність проблематики обумовлена загостренням проблематики виявлення брехні у міжкультурному спілкуванні, що залишається, надзвичайно актуальною з ряду причин. Так зокрема зростання міжнародних контактів у бізнесі, освіті та дипломатії вимагає ефективних інструментів для розпізнавання обману та запобігання конфліктам. Ускладнення міжкультурних взаємодій через міграцію та міжнародну співпрацю підкреслює потребу в культурно чутливих підходах до комунікації. Брехня часто стає тригером міжкультурних конфліктів, що можуть мати серйозні наслідки, від особистих непорозумінь до міжнародних криз.

Розвиток віртуальної комунікації (відеоконференції, соціальні мережі) ускладнює виявлення брехні через обмеженість невербальних сигналів, що вимагає нових досліджень. У сучасному світі питання довіри та автентичності набувають особливого значен-

ня, оскільки люди дедалі частіше стикаються з інформаційною невизначеністю та маніпуляціями.

Досліджуючи екзистанційні аспекти виявлення брехні у міжкультурному спілкуванні, ми звертаємо увагу перш за все на етнопсихологічних відмінностях і їхньому зв'язку з конфліктними ситуаціями. Культурні цінності, норми невербальної поведінки та психологічні механізми впливають на здатність розпізнавати обман, а також як брехня може провокувати або загострювати конфлікти.

В ході дослідження звертається увага не лише на практичні, але й на філософські аспекти проблеми, підкреслюючи її екзистанційний вимір – питання довіри, автентичності та людського буття.

Аналіз використаної літератури та науковців. В ході дослідження було вивчено ряд наукових джерел, що забезпечують теоретичну основу для аналізу проблеми виявлення брехні та уникнення конфліктів у міжкультурному спілкуванні. Серед видатних науковців, які всебічно вивчали дане питання слід відмітити Ж.-П. Сартра, П. Екмана, Г. Хофстеде, Д. Мацумото та Хьон Сун Хвана, Т. Кеннета, Вриджа А., Гранхага П.А., Ашкенази Т., Ганиса Дж., Лила С., Фишера Р.П., М. Франка, Дж. Холла, Р. В. Левина, А. Норензаяна и К. Філбріка та інших.

Жан-Поль Сартр (2000) у своїй книзі Буття і ніщо розглядає брехню як прояв "нещирості" (mauvaise foi), пов'язуючи її з екзистанційними питаннями свободи та відповідальності. Його ідеї допомагають зрозуміти філософський вимір брехні в міжкультурному контексті. Пол Екман (2009) у книзі «Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage» аналізує невербальні ознаки брехні, зокрема мікровирази обличчя, які є відносно універсальними, але потребують культурної інтерпретації. Екман є одним із провідних дослідників у сфері психології обману.

Гірт Хофстеде (2001) у своїх працях досліджує культурні виміри, такі як індивідуалізм-колективізм, які впливають на сприйняття правди та брехні в різних суспільствах. Його модель культурних вимірів є основою для розуміння етнопсихологічних відмінностей. Девід Мацумото та Хьон Сун Хван (2011) аналізують, як культурні норми формують емоційні прояви, що є важливим для виявлення брехні через невербальні сигнали. Кеннет Томас (1992) у своїй роботі з психології конфлікту описує механізми ескалації конфліктів, що виникають через непорозуміння чи брехню, пропонуючи стратегії їх управління. Врідж А., Гранхаг П.А., Ашкеназі Т., Ганіс Дж., Ліл С., Фішер Р.П. (2022) вивчають когнітивні та вербальні ознаки обману, зокрема в умовах міжкультурної комунікації. Светієва, Е. и Франк, М. (2016) досліджували саме культурні відмінності у сприйнятті емоцій та брехні. А Левін Р. В. Норензаян А. та Філбрік К. (2001) аналізують культурні відмінності в сприйнятті часу та комунікативних норм, що впливають на конфлікти.

Ці та інші як вітчизняні, так і зарубіжні науковці заклали фундамент для розуміння складності виявлення брехні та управління конфліктами в міжкультурному контексті, поєднуючи психологічні, етнопсихологічні та соціологічні підходи.

Метою дослідження є аналіз екзистанційних проблем виявлення брехні у міжкультурному спілкуванні з іноземцями з урахуванням етнопсихологічних особливостей та їхнього впливу на виникнення та розв'язання конфліктів.

Дослідження спрямоване не лише висвітлити практичні аспекти розпізнавання обману, але й розкрити філософські та психологічні виміри цього явища, пов'язані з питаннями довіри, автентичності та людського буття.

Завдання дослідження. Для досягнення мети дослідження визначено наступні завдання дослідження.

1. Вивчити етнопсихологічні особливості сприйняття брехні в різних культурах, зокрема відмінності у невербальній поведінці та емоційній експресивності.

2. Проаналізувати, як брехня впливає на виникнення та ескалацію конфліктів у міжкультурному спілкуванні.

3. Дослідити екзистанційні аспекти брехні, пов'язані з питаннями свободи, відповідальності та автентичності.

4. Оцінити сучасні методологічні підходи до виявлення брехні в міжкультурному контексті.

5. Розробити практичні рекомендації для ефективного виявлення брехні та запобігання конфліктам у спілкуванні з іноземцями.

Брехня є універсальним явищем, притаманним людській природі, але її сприйняття та прояви значною мірою залежать від культурного контексту. З екзистанційної перспективи, брехня пов'язана з фундаментальними питаннями людського існування: свободою вибору, відповідальністю за свої дії та пошуком автентичності. Жан-Поль Сартр, наприклад, розглядав брехню як прояв "нещирості", коли людина свідомо заперечує свою свободу або відповідальність, щоб уникнути екзистанційної тривоги. У міжкультурному спілкуванні ця тривога може посилюватися через непевність у розумінні "іншого" – людини з іншої культури, чиї цінності та поведінка можуть бути незрозумілими.

Етнопсихологія, як наука про психологічні особливості різних етнічних груп, підкреслює, що культурні норми формують не лише способи вираження емоцій, але й ставлення до правди та брехні. Наприклад, у культурах із високим рівнем індивідуалізму (як у США чи Західній Європі) брехня часто сприймається як порушення особистої цілісності, тоді як у колективістських культурах (як у Китаї чи Японії) вона може розглядатися як інструмент збереження гармонії чи "обличчя" співрозмовника. Ці відмінності ускладнюють виявлення брехні, адже те, що в одній культурі вважається обманом, в іншій може бути соціально прийнятною поведінкою.

Психологія конфлікту, у свою чергу, розглядає брехню як потенційний тригер ескалації непорозумінь. Конфлікти в міжкультурному контексті часто виникають через неправильне тлумачення намірів співрозмовника, що посилюється культурними бар'єрами. Брехня, навіть якщо вона не має злого умислу, може сприйматися як зрада або маніпуляція, що призводить до втрати довіри та загострення конфлікту.

Етнопсихологічні відмінності відіграють ключову роль у виявленні брехні. Культурні норми впливають на те, як люди виражають емоції, використовують невербальні сигнали та оцінюють правдивість інформації.

У західних культурах зокрема прямий зоровий контакт часто асоціюється з чесністю, тоді як у багатьох азійських культурах уникнення прямого погляду може бути озна-

кою поваги, а не брехні. Це може призводити до помилкових висновків: представник західної культури може сприйняти уникнення погляду як спробу приховати правду, тоді як для співрозмовника з азійської культури це є нормою.

У культурах із високим рівнем емоційної стриманості (наприклад, у Японії чи Північній Європі) люди рідше виявляють сильні емоції, що ускладнює виявлення брехні за допомогою аналізу міміки чи жестів. Натомість у культурах із високою емоційною експресивністю (як в Італії чи Латинській Америці) надмірна жестикуляція може помилково сприйматися як ознака нервозності чи обману.

У культурах із високим контекстом, таких як арабські чи східноазійські, багато інформації передається через невербальні сигнали та підтекст, а пряма мова може вважатися грубою. У низькоконтекстних культурах (як у США чи Німеччині) перевага надається чіткості та прямолінійності. Брехня в висококонтекстних культурах може бути замаскована ввічливими формулюваннями, що ускладнює її виявлення для представників низькоконтекстних культур.

Ці етнопсихологічні відмінності створюють бар'єри для точного розпізнавання брехні, адже сигнали, які в одній культурі вважаються універсальними ознаками обману, в іншій можуть бути нормою. До того ж, стереотипи та упередження щодо "інших" культур можуть спотворювати сприйняття, сприяючи хибним інтерпретаціям.

Брехня часто виступає каталізатором конфліктів, особливо в міжкультурному спілкуванні. Психологія конфлікту виділяє кілька механізмів, через які брехня може загострювати непорозуміння:

Виявлення брехні (або навіть підозра в ній) руйнує довіру, яка є основою ефективної комунікації. У міжкультурному контексті втрата довіри може бути особливо руйнівною, оскільки сторони й без того мають обмежене взаєморозуміння через культурні бар'єри.

Міжкультурні непорозуміння. Брехня, яка в одній культурі вважається нешкідливою, в іншій може сприйматися як серйозне порушення етики. Наприклад, у деяких африканських культурах перебільшення чи прикрашання фактів є частиною усної традиції й не вважається брехнею, тоді як у західних культурах це може розглядатися як обман.

Підозра в брехні часто посилюється стереотипами про певні культури. Наприклад, представники культур, які асоціюються з "хитрістю" чи "непрямотою" (через історичні чи медійні наративи), можуть автоматично викликати недовіру, що провокує конфлікт навіть за відсутності реального обману.

Екзистанційний аспект конфлікту, спричиненого брехнею, полягає в тому, що він змушує людину ставити під сумнів не лише слова співрозмовника, але й власне розуміння реальності. Це викликає тривогу, пов'язану з питанням: "Чому я не можу довіряти іншому? Чи можу я довіряти собі?" Такі питання стають особливо гострими в міжкультурному контексті, де брак спільного культурного фундаменту ускладнює пошук відповідей.

Виявлення брехні в міжкультурному спілкуванні вимагає комплексного підходу, який враховує етнопсихологічні та психологічні аспекти. Основні методи включають:

- Аналіз невербальних сигналів. Незважаючи на культурні відмінності, деякі невербальні ознаки брехні (як-от мікровирази обличчя чи невідповідність між вербальними та невербальними сигналами) є відносно універсальними. Проте їх інтерпретація потребує врахування культурного контексту.

- Когнітивний підхід. Брехня часто супроводжується підвищеним когнітивним навантаженням, оскільки брехун мусить одночасно вигадувати історію, стежити за її логічністю та контролювати свою поведінку. У міжкультурному спілкуванні це навантаження може зростати через необхідність адаптації до іншої мови чи культурних норм.

- Контекстуальний аналіз. Розуміння культурного контексту дозволяє відрізнити брехню від соціально прийнятних форм непрямої комунікації. Наприклад, у деяких культурах відмова від прямої відповіді не є обманом, а способом уникнути конфлікту.

- Емоційний інтелект. Здатність розпізнавати емоції співрозмовника та співпереживати йому допомагає виявляти невідповідності в поведінці, які можуть вказувати на брехню. Проте емоційний інтелект також потребує культурної чутливості, адже емоційні прояви різняться між культурами.

Для ефективного виявлення брехні у спілкуванні з іноземцями варто дотримуватися таких рекомендацій:

- Розвивати культурну компетентність. Вивчення етнопсихологічних особливостей іншої культури допомагає уникнути хибних інтерпретацій поведінки співрозмовника. Наприклад, розуміння того, що в Японії уникнення прямого погляду є нормою, дозволяє не сприймати це як ознаку брехні.

- Уникати стереотипів. Упередження щодо певних культур можуть спотворювати сприйняття. Замість цього варто зосередитися на індивідуальній поведінці співрозмовника та контексті розмови.

- Використовувати відкриті запитання. Такі запитання ускладнюють брехню, оскільки вимагають детальних відповідей, що підвищує когнітивне навантаження на брехуна.

- Управляти конфліктами. Якщо брехня стала причиною конфлікту, важливо зосередитися на відновленні довіри через відкритий діалог і врахування культурних особливостей співрозмовника.

Отже виявлення брехні у міжкультурному спілкуванні є складним завданням, що поєднує етнопсихологічні, психологічні та екзистанційні аспекти.

Висновок. Культурні відмінності у сприйнятті правди, невербальній поведінці та емоційній експресивності створюють бар'єри для точного розпізнавання обману, а брехня, своєю чергою, може провокувати чи загострювати конфлікти. З екзистанційної перспективи, брехня кидає виклик фундаментальним питанням довіри, автентичності та людського буття, змушуючи людину переосмислювати своє місце у світі та стосунки з іншими.

Подолання цих викликів вимагає не лише знань про етнопсихологічні особливості, але й розвитку культурної чутливості, емоційного інтелекту та навичок управління

конфліктами. У глобалізованому світі, де міжкультурна комунікація стає нормою, розуміння цих аспектів є ключем до побудови ефективного та гармонійного діалогу.

Список використаної літератури

1. Сартр, Ж.-П. (2000). *Буття і ніщо*. Київ: Основи.

2. Ekman, P. (2009). *Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage*. New York: W.W. Norton & Company.

3. Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

4. Matsumoto, D., & Hwang, H. S. (2011). *Culture and Emotion: The Integration of Biological and Cultural Contributions*. Journal of Cross-Cultural Psychology, 42(1), 91–118.

5. Thomas, K. W. (1992). *Conflict and Negotiation Processes in Organizations*. In M. D. Dunnette & L. M. Hough (Eds.), *Handbook of Industrial and Organizational Psychology* (pp. 651–717). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

6. Vrij A, Granhag PA, Ashkenazi T, Ganis G, Leal S, Fisher RP. (2022) Verbal Lie Detection: Its Past, Present and Future. Brain Sciences.; 12(12):1644. https://doi.org/10.3390/brainsci12121644.

7. Svetieva, E. & Frank, M. (2016). Empathy, emotion dysregulation, and enhanced microexpression recognition ability. Motivation and Emotion. 40. 10.1007/s11031-015-9528-4.

8. Levine, R. V., Norenzayan, A., & Philbrick, K. (2001). Cross-Cultural Differences in Helping Strangers. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *32*(5), 543-560. https://doi.org/10.1177/0022022101032005002

Аннотація. Метою дослідження є аналіз екзистанційних проблем виявлення брехні у міжкультурному спілкуванні з іноземцями з урахуванням етнопсихологічних особливостей та їхнього впливу на виникнення та розв'язання конфліктів. Дослідження спрямоване не лише висвітлити практичні аспекти розпізнавання обману, але й розкрити філософські та психологічні виміри цього явища, пов'язані з питаннями довіри, автентичності та людського буття. За результатами дослідження було встановлено, що екзистанційні та етнопсихологічні аспекти виявлення брехні в міжкультурному спілкуванні мають важливу роль у питаннях дослідження етнопсихологічних особливостей брехні. Проведений аналіз, як культурні відмінності у сприйнятті брехні, емоційній експресивності та невербальній поведінці впливають на комунікацію між представниками різних етнічних груп. Окрема увага приділяється філософському виміру брехні як прояву нещирості, пов'язаної з питаннями свободи, відповідальності та автентичності. Також розглянуто вплив брехні на ескалацію конфліктів у міжкультурному контексті. Проаналізовано сучасні підходи до виявлення обману та надано практичні рекомендації щодо запобігання непорозумінням і відновлення довіри. Підкреслюється важливість культурної чутливості та емоційного інтелекту як ключових інструментів ефективної комунікації з іноземцями.

Ключові слова: міжкультурне спілкування, етнопсихологія, конфлікт, обман, культурні відмінності

Abstracts. The purpose of the study is to analyze the existential problems of detecting lies in intercultural communication with foreigners, taking into account ethnopsychological characteristics and their impact on the emergence and resolution of conflicts. The study aims not only to highlight the practical aspects of recognizing deception, but also to reveal the philosophical and psychological dimensions of this phenomenon related to issues of trust, authenticity and human existence. The study found that the existential and ethnopsychological aspects of lie detection in intercultural communication play an important role in the study of ethnopsychological features of lying. The author analyzes how cultural differences in the perception of lies, emotional expressiveness and non-verbal behavior affect communication between representatives of different ethnic groups. Particular attention is paid to the philosophical dimension of lying as a manifestation of insincerity related to issues of freedom, responsibility and authenticity. The impact of lying on the escalation of conflicts in an intercultural context is also considered. Modern approaches to detecting deception are analyzed and practical recommendations are given to prevent misunderstandings and restore trust. The importance of cultural sensitivity and emotional intelligence as key tools for effective communication with foreigners is emphasized.

Keywords: intercultural communication, ethnopsychology, conflict, deception, cultural differences

References

1. Khlon O. M. Ekzystantsiini problemy vyiavlennia brekhni u spilkuvanni z inozemtsiamy v konteksti rozuminnia etnopsykholohii ta psykholohii konfliktu [Existential Problems of Lie Detection in Communication with Foreigners in the Context of Ethnopsychology and the Psychology of Conflict]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2025. Vol. 10, No. 6 (60). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2025.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/15582-khlon-o-m-ekzistantsijni-problemi-viyavlennya-brekhni-u-spilkuvanni-z-inozemtsyami-v-konteksti-rozuminnya-etnopsikhologiji-ta-psikhologiji-konfliktu (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].